

Rapport

Projectnummer: 354086

Referentienummer: SWNL0243906

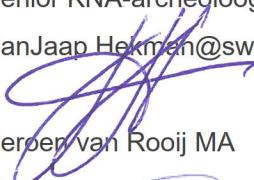
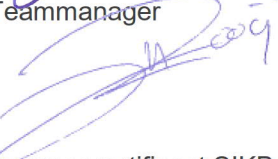
Datum: 18-06-2019

Archeologisch onderzoek plangebied Ekerschot-Noord te Oirschot, gemeente Oirschot;
archeologisch bureauonderzoek

SWECO ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 2227

Definitief

Verantwoording

Titel	Archeologisch onderzoek plangebied Ekerschot-Noord te Oirschot, gemeente Oirschot
Subtitel	Archeologisch bureauonderzoek Sweco Archeologische Rapporten 2227
ISSN-nummer	2468-4813
Projectnummer	354086
Referentienummer	SWNL0243906
Revisie	D.02
Datum	18-06-2019
Auteur(s)	Wouter Weerheijm MA senior KNA-BO archeoloog (actornummer 38767204)
E-mailadres	Wouter.Weerheijm@sweco.nl
Gecontroleerd door	dr. Jan Jaap Hekman senior KNA-archeoloog (64229705)
Paraaf gecontroleerd	JanJaap.Hekman@sweco.nl
Goedgekeurd door	Jeroen van Rooij MA Teammanager
Paraaf goedgekeurd	

Sweco voert archeologisch onderzoek uit onder procescertificaat SIKB BRL 4000 'Archeologie' en de protocollen 4001, 4002, 4003 en 4004. De archeologische werkzaamheden worden uitgevoerd in overeenstemming met de Kwaliteitsnorm van de Nederlandse Archeologie (KNA).

Administratieve gegevens

Uitvoerder	Sweco Nederland B.V.
Provincie	Noord-Brabant
Gemeente	Oirschot
Plaats	Oirschot
Toponiem	Ekerschot-Noord
Kaartbladnummer	51A
Kadastrale gegevens	gemeente Oirschot, sectie F207, F6067, F6079, F7069, F7211, F7212, F7218, F7308, F7309, F7702, F7878, F8381, F8740, F8741, F8742, F8743, F8745
x/y-coördinaten	NW: x 149.354 / y 391.530 ; ZO: x 149.735 / y 391.217
Opdrachtgever	Ruimte voor Ruimte
Onderzoeksmeldingsnummer	4704434100
Archis monumentnummer	-
Archis waarnemingsnummer	-
Oppervlakte plangebied	Ca. 6,25 ha
Bevoegde overheid	Gemeente Oirschot
Projectmedewerker(s)	mr. W.J. Weerheijm MA, sr KNA-BO archeoloog (actornummer 38767204)
Periode van uitvoering	Mei 2019
Beheer en plaats van documentatie	Sweco Nederland BV

Inhoudsopgave

1	Inleiding	7
1.1	Aanleiding van het onderzoek	7
1.2	Kader onderzoek	7
1.3	Methodiek	7
1.4	Doelstelling en vraagstelling	8
2	Bureauonderzoek	9
2.1	Afbakening plangebied, huidig gebruik en toekomstig gebruik	9
2.1.1	Afbakening plan- en onderzoeksgebied	9
2.1.2	Huidig gebruik van het plangebied	9
2.1.3	Toekomstig gebruik van het plangebied	9
2.2	Aardwetenschappelijke kenmerken	9
2.3	Historische situatie	12
2.3.1	Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW)	12
2.3.2	Historische situatie	12
2.4	Archeologische waarden	15
2.4.1	Archeologische verwachtings- en beleidskaart	15
2.4.2	Archeologische Monumenten	15
2.4.3	Archeologische waarnemingen en onderzoeken	15
2.4.4	Ondergrondse bouwhistorische waarden en mogelijke verstoringen	17
3	Gespecificeerde verwachting	19
4	Conclusie en advies	20
4.1	Conclusie	20
4.2	Advies	20
	Literatuurlijst en gebruikte bronnen	22

Bijlage 1 – Locatie van het plangebied

Bijlage 2 – Geomorfologische kaart

Bijlage 3 – Bodemkaart

Bijlage 4 - AHN

Bijlage 5 – Archeologische beleidskaart

Bijlage 6 – Archeologische inventarisatie (Archis)

Samenvatting

In opdracht van het projectbureau Ruimte voor Ruimte heeft Sweco Nederland B.V. een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Ekerschot-Noord te Oirschot, gemeente Oirschot (Afbeelding 1, zie bijlage 1 achterin het rapport). Het plangebied heeft een oppervlakte van ca. 6,25 hectare. Binnen het plangebied zal nieuwbouw van woningen worden gerealiseerd. Dit zal naar verwachting gepaard gaan met verstoringen die tot in de relevante archeologische niveaus zullen reiken, waaronder ingrepen ten behoeve van de aanleg van de funderingen van de woningen, cunetten van de wegen, sleuven voor kabels en leidingen etc., hetgeen doorgaans plaatselijk verstoringen oplevert tot minstens 1 á 1,5 meter beneden maaiveld. Volgens de gemeentelijke archeologische beleidskaart ligt het plangebied vrijwel geheel in een zone met een hoge archeologische verwachting, en deels in een zone met een vastgestelde archeologische waarde (historische bebouwing). Op basis van dit bureauonderzoek blijft deze verwachting/waardestelling in principe in stand. In het bestemmingsplan Buitengebied fase II 2013 is de hoge verwachting vertaald naar een dubbelbestemming waarde – archeologie 4. Deze dubbelbestemming verbindt de verplichting tot het uitvoeren van archeologisch onderzoek bij ingrepen groter dan 500 m² en dieper dan 50 cm –mv. De aanduiding ‘historische kern’ is vertaald naar een dubbelbestemming – waarde archeologie 3, hetgeen betekent dat bij ingrepen groter dan 250 m² en dieper dan 30 cm –mv archeologisch onderzoek verplicht is. Omdat naar verwachting de geplande ingrepen deze vrijstellingsgrenzen overschrijden, is archeologisch onderzoek verplicht.

Sweco adviseert om binnen het plangebied een inventariserend veldonderzoek door middel van verkennende boringen uit te voeren (IVO-O verkennend). Met een grid van 30x 40 m (8 boringen per hectare) komt dit neer op ca. 50 boringen. Dit onderzoek heeft als doel het archeologisch verwachtingsmodel te toetsen, en de dikte van een eventueel cultuurdek vast te stellen, alsmede de mate van erosie/verstoring binnen het plangebied.

Wij wijzen u erop dat de bevoegde overheid op basis van dit rapport een selectiebesluit neemt. De mogelijkheid bestaat dat dit selectiebesluit afwijkt van het door ons opgestelde advies.

Algemeen

In zijn algemeenheid blijft gelden dat indien bij de uitvoering van de werkzaamheden onverwacht archeologische resten worden aangetroffen, conform artikel 5.10 en 5.11 van de Erfgoedwet aanmelding van de desbetreffende vondsten bij de minister verplicht is (vondstmelding via de bevoegde overheid: gemeente Oirschot).

Naschrift

De adviseur van het bevoegd gezag, mevr. R. Berkvens van de Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant, heeft in haar advies met betrekking tot het concept rapport versie d.d. 16-05-2019 als volgt gereageerd:

“Inhoudelijk kunnen we ons in beginsel vinden in het onderzoeksverslag en ook de aanbeveling tot archeologisch vervolgonderzoek onderschrijven we. We zijn echter van mening dat de methode van boren voor vervolgonderzoek niet juist is. Om het verwachtingsmodel te toetsen zijn op deze zandgronden met een oud bouwlanddek proefsleuven noodzakelijk, omdat alleen hiermee grondsporen en daarmee mogelijk aanwezige archeologische waarden zijn te karteren en vooral ook te waarderen.

Verkennde boringen hebben alleen zin als er sterke aanwijzingen zijn dat de bodem diepgaand en grootschalig is verstoord. Die aanwijzingen ontbreken hier.”

“Gezien de hoge archeologische verwachting voor het hele plangebied is een karterend en waarderend archeologisch vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven (conform protocol Proefsleuven KNA 4.1, de SIKB Leidraad proefsleuven en de richtlijnen van de gemeente Oirschot) noodzakelijk. Dit vervolgonderzoek dient plaats te vinden overal waar in het plangebied bodemingrepen plaatsvinden of mogelijk worden gemaakt door middel van het nieuwe bestemmingsplan. Hiermee kan de kwaliteit, aard, datering omvang en diepteligging van de mogelijk aanwezige archeologische waarden worden vastgesteld. Het vervolgonderzoek dient plaats te vinden aan de hand van een door het bevoegd gezag goedgekeurd programma van eisen en uitgevoerd te worden door een archeologisch bedrijf bevoegd tot het uitvoeren van archeologische opgravingen. Op basis van de uitkomsten van dit inventariserende vooronderzoek(en) beslist de gemeente of de archeologische waarden in voldoende mate zijn vastgesteld. Indien hierbij archeologische waarden worden aangetroffen, dienen deze veilig gesteld te worden door mogelijke planaanpassing en als dat niet mogelijk door het opgraven van de aanwezige archeologische resten. Het besluit hierover ligt bij de gemeente Oirschot.”¹

¹ Advies Archeologische Monumentenzorg 2019 – nr. 94, mevr. R. Berkvens (Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant), d.d. 17 juni 2019.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding van het onderzoek

In opdracht van het projectbureau Ruimte voor Ruimte heeft Sweco Nederland B.V. een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Ekerschot-Noord te Oirschot, gemeente Oirschot (Afbeelding 1, zie bijlage 1 achterin het rapport). Het plangebied heeft een oppervlakte van ca. 6,25 hectare. Binnen het plangebied zal nieuwbouw van woningen worden gerealiseerd.

Afbeelding 1. Luchtfoto plangebied. Het plangebied is globaal in rood aangegeven. Bron: Bing Maps.

1.2 Kader onderzoek

Het archeologisch bureauonderzoek is uitgevoerd op basis van de vigerende gemeentelijke archeologische beleidsdocumenten en -kaarten, en de bestemmingsplanregels.

1.3 Methodiek

Dit rapport betreft een standaardrapport zoals genoemd in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. Het bureauonderzoek bestaat uit elf processtappen:

1. afbakenen plan- en onderzoeksgebied; vaststellen consequenties toekomstig gebruik (LS01);
2. aanmelden onderzoek bij Archis;
3. vermelden (en toepassen) overheidsbeleid (LS01);
4. beschrijven huidig gebruik (LS02);
5. beschrijven historische situatie en mogelijke verstoringen (LS03);

6. beschrijven mogelijke aanwezigheid bouwhistorische waarden ondergrond (LS02, LS03, LS04);
7. beschrijven bekende archeologische en aardwetenschappelijke kenmerken (LS04);
8. opstellen gespecificeerde verwachting en formuleren onderzoeksstrategie (LS05);
9. opstellen standaardrapport bureauonderzoek (LS06);
10. aanleveren standaardrapport - afmelden onderzoek in Archis;
11. aanleveren digitale gegevens bij e-depot (DS05).

Processtappen 1 tot en met 7 leveren gegevens op basis waarvan de gespecificeerde verwachting (stap 8) wordt opgesteld. Deze stappen worden behandeld in paragraaf 1.1 en hoofdstuk 2. Processtap 9 resulteert in het voorliggende rapport. Processtappen 10 en 11 hebben betrekking op het openbaar maken van het bureauonderzoek voor derden bij onder meer Archis en het e-Depot.

1.4 Doelstelling en vraagstelling

De bodemingrepen die gepaard gaan met de geplande werkzaamheden zullen eventueel aanwezige archeologische resten in de bodem verstoren en/of vernietigen. Derhalve dienen voorafgaand aan die werkzaamheden de archeologische waarden binnen het plangebied in kaart te worden gebracht. Het doel van het bureauonderzoek is inzicht te krijgen in de archeologische waarde van het plangebied. Het onderzoek richt zich op de vraag of er in het plangebied archeologische waarden aangetroffen kunnen worden.

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig?
- is het plangebied voldoende onderzocht. Zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek wordt geadviseerd?

2 Bureauonderzoek

2.1 Afbakening plangebied, huidig gebruik en toekomstig gebruik

2.1.1 Afbakening plan- en onderzoeksgebied

Het plangebied wordt in het noorden begrensd door de Peperstraat, in het zuiden door de Kempenweg en in het oosten door de Oude Grintweg. Het plangebied heeft een oppervlakte van ca. 6,5 hectare.

2.1.2 Huidig gebruik van het plangebied

Het plangebied is momenteel vrijwel geheel in agrarisch gebruik en heeft geen bebouwing.

2.1.3 Toekomstig gebruik van het plangebied

Binnen het plangebied zal nieuwbouw van woningen worden gerealiseerd (zie afbeelding 2 voor het schetsontwerp). Dit zal naar verwachting gepaard gaan met verstoringen die tot in de relevante archeologische niveaus zullen reiken, waaronder ingrepen ten behoeve van de aanleg van de funderingen van de woningen, cunetten van de wegen, sleuven voor kabels en leidingen etc., hetgeen doorgaans plaatselijk verstoringen oplevert tot minstens 1 á 1,5 meter beneden maaiveld.

Afbeelding 2. Schetsontwerp. Bron: Verhoeven De Ruijter versie 8 mei 2019.

2.2 Aardwetenschappelijke kenmerken

Om de landschapsgenese in beeld te brengen is gebruik gemaakt van bodemkaarten en geologische en geomorfologische kaarten. Met behulp hiervan worden de bodem en het landschap beschreven. Onderdeel van deze studie vormt een analyse van het Actueel Hoogtebestand Nederland.

Tabel 1. Overzicht van archeologische perioden²

Periode	Tijd	
Laat-Paleolithicum (Oude Steentijd)		tot 9.000 v.Chr.
Mesolithicum (Midden Steentijd)	9.000 v.Chr.	- 4.900 v.Chr.
Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	5.325 v.Chr.	- 1.900 v.Chr.
Bronstijd	1.900 v.Chr.	- 800 v.Chr.
IJzertijd	800 v.Chr.	- 12 v.Chr.
Romeinse Tijd	12 v.Chr.	- 450 n.Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	- 1.050 n.Chr.
Late Middeleeuwen	1.050	- 1.500 n.Chr.
Nieuwe Tijd	1.500	- heden

Tabel 2. Indeling van het Kwartair

chronostratigrafie		jaren geleden
Kwartair	Holoceen	Subatlanticum 3.000 - heden
		Subboreaal 5.000 - 3.000
		Atlanticum 8.000 - 5.000
		Boreaal 9.000 - 8.000
		Preboreaal 10.000 - 9.000
	Pleistoceen	Laat 130.000 - 10.000
		<i>Weichselien (ijstijd)</i> 120.000 - 10.000
		<i>Eemien</i> 130.000 - 120.000
		Midden 800.000 - 130.000
		<i>Saalien (ijstijd)</i> 200.000 - 130.000
		<i>Elsterien (ijstijd)</i> 400.000 - 315.000
		Vroeg 2.400.000 - 800.000

Tabel 3. Aardwetenschappelijke informatie

Bron	Informatie
Geologie	Loss en dekzand (afzetting 1), bedekt met dekzand <2 m (Nu1 ¹); Brabantse leem (afzetting 1), bedekt met dekzand <2 m (Nu2 ¹)
Geomorfologie	Dekzandrug (3B53yc); dekzandwelling (3L51yc); dalvormige laagte (22R23); vlakte van ten dele verspoelde dekzanden of löss (2M53)
Bodemkunde	Hoge zwarte enkeerdgronden (zEZ23)
Hoogte	Circa 13,4 – 14,7 m +NAP

² Bron: Archeologisch Basis Register 1992.

Het plangebied ligt in de Archeoregio van het Brabants Zandgebied, een relatief vlak gebied dat nooit door landijs bedekt is geweest. Het plangebied ligt in de Centrale Slenk of Roerdalslenk, een circa 30 kilometer breed dalingsgebied. Het plangebied ligt nabij de breuklijn met het stijgingsgebied dat ten zuiden van Oirschot ligt. De slenk werd eerst opgevuld met grof zand en grind dat door de Rijn en Maas werd aangevoerd, en daarna door afzettingen van de Formatie van Bortel: Brabants leem, fluvioperiglaciale afzettingen (smeltwaterafzettingen) en eolische afzettingen (löss en dekzand). Brabants leem is in perioden van permafrost ontstaan. Het bestaat uit door de wind aangevoerd materiaal waar door smeltwaterstroompjes de fijne deeltjes zijn uitgewassen, en die zijn afgezet in vochtige depressies. Fluvioperiglaciale afzettingen zijn smeltwaterafzettingen, bestaande uit verspoelde dekzand- en rivierafzettingen. Het dekzand bestaat uit kalkloos fijn zand dat door de wind is afgezet in de laatste IJstijd, het Weichselien.³

Volgens de Geologische kaart bestaat vrijwel het gehele plangebied uit Brabantse leem (leem, plaatselijk humeus of venig), afgedekt met maximaal 2 meter dekzand (Nu2¹). In de zuidoosthoek van het plangebied bestaan de afzettingen uit loss of dekzand, afgedekt met maximaal 2 meter dekzand (Nu1¹).

Volgens de geomorfologische kaart (Bijlage 2) ligt het westelijke deel van het plangebied op een dekzandrug (3B53yc); het oostelijke deel ligt op een dekzandwelling (3L51yc). In het noordoosten komt een dalvormige laagte voor (22R23). Het noordelijke deel van het plangebied langs de Peperstraat is aangeduid als een vlakte van ten dele verspoelde dekzanden of löss (2M53). Een kleine strook aan de zuidzijde van het plangebied is niet gekarteerd (bebouwde kom).

Volgens de bodemkaart (Bijlage 3) komen binnen het plangebied hoge zwarte enkeerdgronden met lemig fijn zand voor (zEZ23, bijlage 3). Dit zijn zandgronden met een humeuze bovengrond of cultuurdek, dikker dan 50 centimeter. Deze enkeerdgronden zijn vanaf de Middeleeuwen ontstaan door geleidelijke ophoging door materiaal uit potstallen. De bodem binnen het gebied ten noorden van de Peperstraat bestaat volgens de bodemkaart uit gooreerdgronden van lemig fijn zand (pZn23), wat te verwachten is bij van nature natte in laagtes. Het gebied ten zuiden van de Kempenweg is niet gekarteerd (bebouwde kom).

Volgens de bodemkaart heeft het plangebied Grondwatertrap VI, met een Gemiddeld Hoogste Grondwaterstand (GHG) tussen de 40-80 cm -mv, en een Gemiddeld Laagste Grondwaterstand (GLG) dieper van 120 cm -mv.

Volgens het AHN (Bijlage 4) ligt het maaiveld binnen plangebied tussen 13,4 m +NAP in het noordwesten tot 14,7 m +NAP in het zuidoosten. Er zijn geen duidelijke hoogteverschillen zichtbaar die door afgravingen of egalisaties veroorzaakt kunnen zijn. Op het AHN is duidelijk zichtbaar dat het plangebied op de overgang ligt van de zuidwest-noordoost georiënteerde Midden-Brabantse dekzandrug bij Oirschot naar het lager gelegen gebied in het noorden.

³ Berendsen 2008.

2.3 Historische situatie

2.3.1 Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW)

De Cultuurhistorische Waardenkaart van de provincie Noord-Brabant geeft inzicht in de archeologische, historisch-stedenbouwkundige en de historisch-geografische waarden van de regio. Volgens de CHW zijn er geen bijzondere objecten of structuren binnen of in de nabije omgeving van het plangebied.⁴ Het plangebied ligt in een regio van provinciaal cultuurhistorisch belang: de Kempen. De bewoningsgeschiedenis en de inrichting van het gebied zijn in hoge mate bepaald door de natuurlijke terreingesteldheid. De indeling in agrarische gebruikseenheden (akkers, graslanden en woeste gronden) is op veel plaatsen nog goed herkenbaar. Vooral de beekdalen zijn hier en daar buitengewoon goed bewaard gebleven. In combinatie met de dorpen en buurtschappen en de plaatselijk aanwezige kleinschaligheid verleent dit het gebied een grote landschappelijke en cultuurhistorische waarde. Verder valt het plangebied in zijn geheel binnen het vlak van een cultuurhistorisch landschap 'Groene Woud'. Het Groene Woud is aangewezen als Nationaal Landschap. Kenmerkend is de opbouw van het gebied in beekdalen en dekzandplateaus en de inrichting die nauw gerelateerd is aan de terreingesteldheid. Kleinschalige middeleeuwse ontginningslandschappen worden afgewisseld met uitgestrekte bossen, heidevelden, zandverstuivingen en jonge ontginningen. Specifieke elementen zijn laanstructuren, kastelen en buitenplaatsen en watermolens.

2.3.2 Historische situatie

De Kempen kennen sporen van menselijke aanwezigheid die teruggaan tot het Midden en Laat-Paleolithicum en binnen Oirschot, het Mesolithicum. Dekzandruggen, beekdalen en overgangsgebieden waren aantrekkelijk plekken voor seizoensgebonden bewoning, jacht en visvangst. Zo zijn er op de Oirschotse Heide belangrijke vondsten gedaan van kampementen uit het Midden- en Laat-Mesolithicum. De overgang naar een sedentaire levensstijl gebaseerd op een voedsel economie van landbouw, het Neolithicum, is in de Kempen nog niet goed gedocumenteerd. Bewoningssporen uit de Bronstijd zijn betrekkelijk zeldzaam in De Kempen. Bij Oirschot zijn wel enkele bronzen kokerbijlen uit de Bronstijd/IJzertijd bekend. Uit de Bronstijd/IJzertijd stammen de bekende archeologische fenomenen van de grafheuvels en urnenvelden. Vanaf de Midden-IJzertijd verandert het nederzettingssysteem van 'zwervende erven' met kleine, steeds van plaats veranderende nederzettingen naar een systeem waarbij men langer, soms zelfs eeuwen, op de zelfde locatie blijft wonen. In de Romeinse tijd vindt een bloei plaats, waarbij ook villa e ontstaan met steenbouw, zoals bij Oirschot-Kasteren.

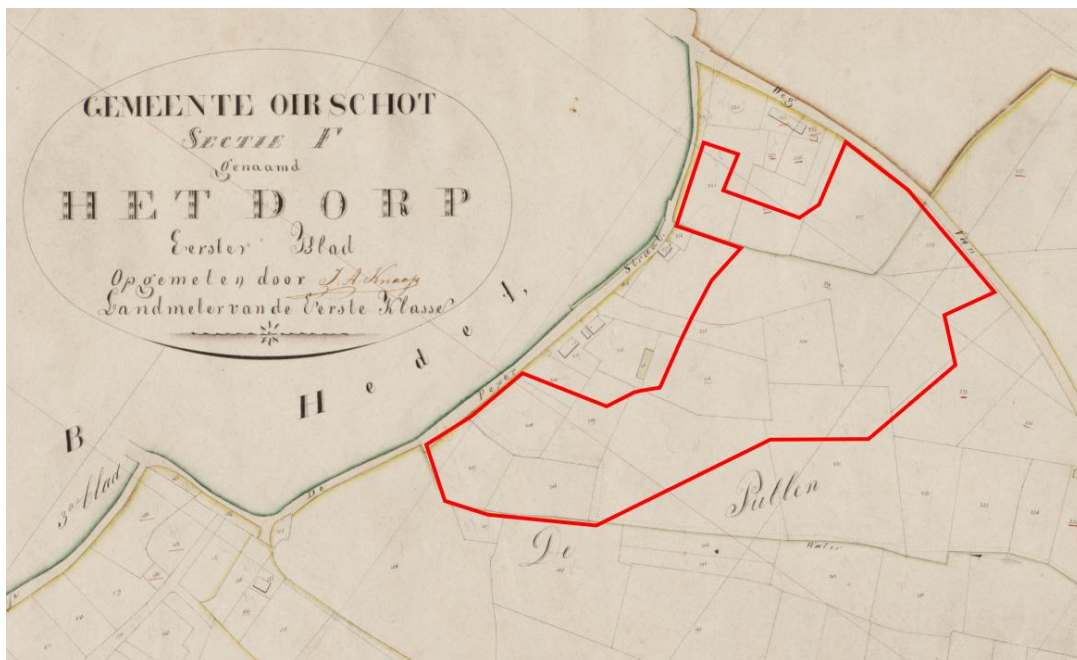
Vanaf het midden van de 3^e eeuw loopt de bewoning echter sterk terug. Nederzettingen uit de Laat-Romeinse tijd en Vroege Middeleeuwen zijn schaars in De Kempen. Vanaf de Late Middeleeuwen wordt het gebied weer steeds verder in cultuur gebracht.⁵

Op de Kadastrale Minuut 1811-1832 (afbeelding 3) is het plangebied aangegeven als onbebouwd gebied in agrarisch gebruik (weiland of bouwland). Het gebied ten zuiden van de reeds onder de naam Peperstraat bekende weg is aangeduid als 'De Pullen'. Aan de Peperstraat, buiten het plangebied, is sprake van bebouwing, net als aan de huidige Oude Grintweg waar nog een boerderijplaats is aangegeven. De Oude Grintweg wordt op deze

⁴ http://gisopenbaar.Noord-Brabant.nl/viewer/app/cwk_discipline/v1.

⁵ Berkvens *et al.* 2011.

kaart de 'weg van Boxtel naar Oirschot' genoemd. Op de Topografisch Militaire Kaart van 1850 en het Bonneblad van 1900 (afbeelding 4) is deze situatie nog onveranderd. Dit agrarisch gebruik loopt door tot het midden van de vorige eeuw: op de topografische kaart van 1955 is te zien dat binnen het centrale deel van het plangebied enkele kassen worden opgericht, en een kleine weg (afbeelding 5). Deze situatie blijft ook weer lang onveranderd, tot de millenniumwisseling. Rond 2000 wordt aan de zuidzijde van het plangebied de Kempenweg met rotonde bij de kruising met de Oude Grintweg aangelegd; vanaf dat moment verdwijnt de kassenbouw in het centrale deel, al blijven er wel enkele kleine tuintjes binnen dit gedeelte van het plangebied bestaan.

Afbeelding 3. Uitsnede Kadasterkaart 1811-1832. Het plangebied is in rood aangegeven. Bron: RCE.

Afbeelding 4. Uitsnede Bonneblad 1900. Het plangebied is in rood aangegeven. Bron: Topotijdreis.

Afbeelding 5. Uitsnede Topografische kaart 1955. Het plangebied is in rood aangegeven. Bron: Topotijdreis.

2.4 Archeologische waarden

Om de reeds bekende archeologische waarden in beeld te krijgen, zijn diverse bronnen geraadpleegd, zoals de Archeologische Monumentenkaart, Archis3 en archeologische waarden- en/of beleidskaarten van het betreffende gebied.

2.4.1 Archeologische verwachtings- en beleidskaart

De gemeente Oirschot beschikt over een gemeentelijke Archeologische beleidskaart (Bijlage 5). Volgens deze kaart ligt het plangebied vrijwel geheel in een zone met hoge archeologische verwachting, met tevens de aanduiding 'esdek'. In het noorden ligt het plangebied op twee locaties nog net binnen een zone aangeduid als 'historische kern'. In het bestemmingsplan Buitengebied fase II 2013 is de hoge verwachting vertaald naar een dubbelbestemming waarde – archeologie 4. Deze dubbelbestemming verbindt de verplichting tot het uitvoeren van archeologisch onderzoek bij ingrepen groter dan 500 m² en dieper dan 50 cm –mv. De aanduiding 'historische kern' is vertaald naar een dubbelbestemming – waarde archeologie 3, hetgeen betekent dat bij ingrepen groter dan 250 m² en dieper dan 30 cm –mv archeologisch onderzoek verplicht is. Omdat naar verwachting de geplande ingrepen deze vrijstellingsgrenzen overschrijden, is archeologisch onderzoek verplicht.

2.4.2 Archeologische Monumenten

De Archeologische Monumentenkaart (AMK) bevat een overzicht van belangrijke archeologische terreinen in Nederland. In het plangebied zijn geen AMK-terreinen geregistreerd. In de directe omgeving van het plangebied (in een straal van 500 m rondom het plangebied) zijn geen AMK-terreinen geregistreerd (Bijlage 6). Het meest dichtbij zijnde archeologische monument ligt op meer dan twee kilometer richting het oosten. Dit is het archeologisch Rijksmonument 519.506, een terrein met resten van bewoning uit de Romeinse tijd.

2.4.3 Archeologische waarnemingen en onderzoeken

In het Archeologisch Informatiesysteem (Archis3) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed staan alle bekende archeologische vondsten/waarnemingen en onderzoeken geregistreerd. In het plangebied zijn geen vondstlocaties geregistreerd. In de directe omgeving, binnen een straal van ca. 500 m, zijn 6 vondstlocaties geregistreerd (Bijlage 6, tabel 4).

Tabel 4. vondstlocaties in de directe omgeving van het plangebied

zaakID / Archis2	complex	verwerving	datering
2041250100/57934	Niet te bepalen	Proefsleuven	Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd
2053060100/403559	Niet te bepalen	Booronderzoek	Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd
2101782100/402144	Niet te bepalen	Booronderzoek	IJzertijd
2774229100/14671	Bewoning	Niet-archeologisch	Vroege-/Late Middeleeuwen/ Nieuwe tijd
3152758100/46039	Niet te bepalen	Metaaldetectie	Vroege Middeleeuwen
3296299100/-	Akker/tuin; afwaterings-/ inundatiekanaal/ greppel/ sloot	Proefsleuven	Late Middeleeuwen/ Nieuwe tijd

Deze zes vondstlocaties zijn met de klok mee, van oost naar west:

- Zaak ID 2101782100: Direct ten oosten van het plangebied is in 2005 tijdens een booronderzoek in het kader van de aanleg van een fietspad bij de Oude Grintweg in twee boringen een kleine concentratie aardewerk uit de IJzertijd aangetroffen. Deze indicatoren werden aangetroffen in de top van de C-horizont, op de overgang van de Aan-horizont naar de C-horizont. Omdat het bodemprofiel danig verstoord is, is geadviseerd verder geen vervolgonderzoek uit te voeren.⁶
- Zaak ID 2041250100: Verder naar het oosten, op ca. 500 m afstand van het plangebied, is in 2003 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Hierbij werden alleen (sub)recente sporen aangetroffen. Het vondstmateriaal dateerde uit de Late Middeleeuwen/ Nieuwe tijd. Er is geen vervolgonderzoek geadviseerd.⁷
- Zaak ID 3296299100: deze melding is afkomstig van een proefsleuvenonderzoek direct aan de zuidzijde van het plangebied op de hoek van de Kempenweg en de Oude Grintweg. Tijdens het onderzoek is alleen een verstoord profiel aangetroffen, zonder vondstmateriaal, zodat geen vervolg is geadviseerd.⁸
- Zaak ID 2053060100: tijdens een booronderzoek in 2004 op ca. 425 m ten zuiden van het plangebied, zijn in de boringen vondsten gedaan van aardewerk, protosteengoed en steengoed. Alle vondsten waren afkomstig uit het esdek en hadden een datering van ca. 1300 n. Chr. Omdat de oorspronkelijk podzol onder het esdek geheel was verdwenen, is geen vervolg geadviseerd.⁹
- Zaak ID 2774229100: deze melding, op ca. 500 m ten zuiden van het plangebied, is afkomstig van niet-archeologisch graafwerk. De toelichting vermeldt; “vondsten vooral uit boomstamput, eikenhout onderzijde bekapt”. Het vondstmateriaal uit de waterput omvatte onder andere scherven kogelpot aardewerk, Andenne, Pingsdorf en ander gedraaid aardewerk uit met name de Vroege Middeleeuwen. Het vondstmateriaal uit de Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd betrof 30 stuks plavuizen.
- Zaak ID 3152758100: deze vondst, op ca. 325 m ten westen van het plangebied, is een metaaldetectorvondst in stortgrond van een bouwterrein. Het betreft een heiligenfibula uit de Vroege Middeleeuwen, geëmailleerd met glaspasta in rood, groen en wit.

Naast de bovengenoemde onderzoeken zijn in de omgeving van het plangebied nog enkele onderzoeken zonder vondsten in Archis geregistreerd, waarvan er twee binnen de begrenzing van het huidige plangebied vallen.

- Zaak ID 2339778100: het plangebied valt binnen de begrenzing van het onderzoek in het kader van de gezamenlijke erfgoedkaart van de Kempengemeenten Bergeijk, Bladel, Eersel, Oirschot en Reusel de Mierden (2010).
- Zaak ID 4616785100: Binnen de noordoostzijde van het plangebied, grenzend aan de Peperstraat, staat een booronderzoek geregistreerd. Het betreffende plangebied beslaat zowel een perceel aan de zuid- als aan de noordzijde van de Peperstraat. Het onderzoek is recent aangemeld (juni 2018) en is (nog) niet via Archis, E-depot of de bibliotheek van de RCE toegankelijk.

⁶ Geraeds 2005.

⁷ Blom/Huis in 't Veld, 2003.

⁸ Aarts 2016.

⁹ Gheysen 2005.

De volgende onderzoeken zijn binnen een straal van 500 meter rondom het plangebied uitgevoerd, met de klok mee, van noord naar west:

- Zaak ID 2214697100: Binnen de uitsparing van het plangebied aan de Peperstraat 1a is een bureau- en booronderzoek uit 2008 aangemeld. De bodem binnen het plangebied bestond uit hoge zwarte enkeerdgronden, waaronder geen podzolbodem aanwezig was. De boringen aan de zuidzijde van het plangebied lieten een profiel zien waarbij de oorspronkelijke podzol door agrarische activiteiten is verdwenen. Het noordelijke deel van het betreffende plangebied had een veel nattere bodem, met onder het dek sporen van een waterloop met een beekdalmilieu.¹⁰
- Zaak ID 2453485100: direct aan de oostzijde van de Oude Grintweg is in 2014 een booronderzoek uitgevoerd. Onder het verwachte esdek was bij twee van de vijf boringen nog een restant van de B/C horizont aanwezig, zodat hier vervolgonderzoek is geadviseerd.¹¹
- Zaak ID 2212290100: in 2008 is een bureauonderzoek uitgevoerd bij Den Bongerd, ca. 200 m ten westen van het plangebied. Het onderzoek is niet via Archis, E-depot of de bibliotheek van de RCE toegankelijk.
- Zaak ID 2364085100: een booronderzoek uit 2012, op ca. 350 m ten noordoosten van het plangebied. De verwachte dekzandrug werd niet aangetroffen; binnen het betreffende plangebied waren nat-eolische zanden aanwezig. Van oorsprong waren hierop beekkeerdgronden aanwezig die in cultuur zijn gebracht in de Late Middeleeuwen waarna hier hoge enkeerdgronden zijn ontstaan. De hoge enkeerdgronden zijn grotendeels vergraven; er is geen vervolgonderzoek geadviseerd.¹²
- Zaak ID 4558813100: een booronderzoek uit 2017, uitgevoerd op ca. 400 m ten noordwesten van het plangebied. Tijdens het booronderzoek bleek dat in het plangebied beekkeerdgronden voorkwamen in plaats van de verwachte hoge enkeerd- en gooreerdgronden. Geadviseerd is het plangebied vrij te geven voor de geplande ontwikkelingen. Voor de hoger gelegen delen van het plangebied waar geen ingrepen waren gepland bleef de dubbelbestemming archeologie in stand.¹³

2.4.4 Ondergrondse bouwhistorische waarden en mogelijke verstoringen

Er zijn geen boven- of ondergrondse bouwhistorische waarden in het plangebied bekend. De RCE heeft recentelijk een Verstoringsbronnenkaart opgesteld.¹⁴ De kaart is een selectie uit het bestand 'Vergraven Gronden', van WUR. In 2012 is er door Alterra een GIS-bestand samengesteld met een overzicht van grondbewerkingen, ophogingen en afgravingen, waarbij de opbouw van het bodemprofiel tot ten minste 40 cm diepte is gewijzigd. Hiervoor is informatie opgevraagd bij instanties en organisaties die werkzaamheden (laten) uitvoeren en/of administreren in verband met vergunningverlening, in dit geval waarschijnlijk de provincie Noord-Brabant in het kader van een ontgrondingsvergunning.

¹⁰ Huisman/Verbeek 2008.

¹¹ Van der Feest/Hagens 2017.

¹² Verboom-Jansen 2012.

¹³ Hagens/Van Diepen 2018.

¹⁴ <https://rce.webgispublisher.nl/Viewer.aspx?map=Verstoringsbronnenkaart>.

Op deze kaart zijn binnen of in de nabijheid van het plangebied geen verstoringen/vergravingen aangegeven. Mogelijk is er in het centrale deel van het plangebied sprake van verstoring vanwege de kassen die zich daar hebben bevonden (afbeelding 6). Tevens kan het langdurige agrarische gebruik van het plangebied (ploegen) verstoringen met zich mee hebben gebracht die van invloed kan zijn geweest op de conservering van eventuele archeologische vindplaatsen.

3 Gespecificeerde verwachting

Op basis van de landschappelijke ontwikkeling van het gebied, en de bekende archeologische en historisch-geografische waarden is een gespecificeerde archeologische verwachting opgesteld voor het plangebied.

Volgens de bodemkaart komen binnen het plangebied hoge zwarte enkeerdgronden voor met een dik cultuurdek. Onder dit cultuurdek kunnen zich afgedekte en daardoor goed geconserveerde archeologische sporen en vondsten bevinden uit de periode Laat-Paleolithicum/Mesolithicum tot aan de Late Middeleeuwen. Onder de mogelijke resten uit het Laat-Paleolithicum/Mesolithicum kunnen zich resten bevinden van kampementen van jager/verzamelaars met vondsten van voornamelijk bewerkt en/of verbrand vuursteen en grondsporen in de vorm van haardkuilen of vlakhaarden met houtskool en soms natuursteen. Deze resten zijn meestal ondiep en kunnen worden aangetroffen op de overgang tussen het cultuurdek en de natuurlijke ondergrond. Bij de aanwezigheid van een podzolbodem komen deze sporen voor in of onder de E-horizont; ingegraven sporen kunnen nog aanwezig zijn bij het voorkomen van een afgetopte podzol (C-horizont) direct onder het cultuurdek. Voor de periode Neolithicum/Late Bronstijd tot aan de Late Middeleeuwen kunnen mogelijke archeologische resten bestaan uit vondsten van aardewerk, natuursteen, bouwkeramisch materiaal of metaal, en sporen zoals paalkuilen, afvalkuilen en sporen van verkaveling en landgebruik. Ook deze sporen kunnen direct onder het dek worden aangetroffen. Gezien de lage grondwaterstand is de verwachte conservering van organisch vondstmateriaal slecht, met uitzondering van het noordelijk deel van het plangebied waar mogelijk nattere omstandigheden gelden. Vanaf de Late Middeleeuwen tot in de Nieuwe tijd bevonden zich plaatselijk kleine boerderijplaatsen in de omgeving van het plangebied. Er zijn op basis van historisch kaartmateriaal geen directe aanwijzingen aangetroffen voor bewoning van het plangebied in deze periode, maar het kan gezien de iets hogere ligging ten opzichte van de omgeving, en gezien de bebouwing die net buiten het plangebied wel zichtbaar is op de Kadasterkaart 1811-1832 ook niet worden uitgesloten (middelhoge archeologische verwachting). Op basis van de geomorfologische kaart en het booronderzoek met Zaak ID 2214697100 geldt voor een smalle strook aan de noordwest- en aan de noordoostzijde van het plangebied langs de Peperstraat een lage archeologische verwachting voor de periode Laat-Paleolithicum tot aan de Late Middeleeuwen, en een lage tot middelhoge archeologische verwachting voor de periode Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd; dit vanwege de lagere ligging en nattere omstandigheden.

4 Conclusie en advies

4.1 Conclusie

Volgens de gemeentelijke archeologische beleidskaart ligt het plangebied vrijwel geheel in een zone met een hoge archeologische verwachting, en deels in een zone met een vastgestelde archeologische waarde (historische bebouwing). Op basis van dit bureauonderzoek blijft deze verwachting/waardestelling in principe in stand. Omdat naar verwachting de geplande ingrepen de vrijstellingsgrenzen van de gemeentelijke archeologische beleidskaart en geldende bestemmingsplan overschrijden, is archeologisch onderzoek noodzakelijk.

Beantwoording onderzoeksvragen

- *Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig?*
Voor het grootste gedeelte van het plangebied geldt een hoge archeologische verwachting voor het aantreffen van archeologische resten uit de periode Laat-Paleolithicum tot aan de Late Middeleeuwen, en een middelhoge tot hoge archeologische verwachting voor de periode Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd. Een smalle strook aan de noordwest- en aan de noordoostzijde van het plangebied langs de Peperstraat heeft een lage archeologische verwachting voor de periode Laat-Paleolithicum tot aan de Late Middeleeuwen, en een lage tot middelhoge archeologische verwachting voor de periode Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd; dit vanwege de lagere ligging en nattere omstandigheden.
- *Is het plangebied voldoende onderzocht. Zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek wordt geadviseerd?*
Nee, er is nog vervolgonderzoek noodzakelijk.

4.2 Advies

Sweco adviseert om binnen het plangebied een inventariserend veldonderzoek door middel van verkennende boringen uit te voeren (IVO-O verkennend). Met een grid van 30x 40 m (8 boringen per hectare) komt dit neer op ca. $8 \times 6,25 = 50$ boringen. Dit onderzoek heeft als doel het archeologisch verwachtingsmodel te toetsen, en de dikte van een eventueel cultuurdek vast te stellen, alsmede de mate van erosie/verstoring binnen het plangebied.

Wij wijzen u erop dat de bevoegde overheid op basis van dit rapport een selectiebesluit neemt. De mogelijkheid bestaat dat dit selectiebesluit afwijkt van het door ons opgestelde advies.

Algemeen

In zijn algemeenheid blijft gelden dat indien bij de uitvoering van de werkzaamheden onverwacht archeologische resten worden aangetroffen, conform artikel 5.10 en 5.11 van de Erfgoedwet aanmelding van de desbetreffende vondsten bij de minister verplicht is (vondstmelding via de bevoegde overheid: gemeente Oirschot).

Naschrift

De adviseur van het bevoegd gezag, mevr. R. Berkvens van de Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant, heeft in haar advies met betrekking tot het concept rapport versie d.d. 16-05-2019 als volgt gereageerd:

“Inhoudelijk kunnen we ons in beginsel vinden in het onderzoeksverslag en ook de aanbeveling tot archeologisch vervolgonderzoek onderschrijven we. We zijn echter van

mening dat de methode van boren voor vervolgonderzoek niet juist is. Om het verwachtingsmodel te toetsen zijn op deze zandgronden met een oud bouwlanddek proefsleuven noodzakelijk, omdat alleen hiermee grondsporen en daarmee mogelijk aanwezige archeologische waarden zijn te karteren en vooral ook te waarderen. Verkennende boringen hebben alleen zin als er sterke aanwijzingen zijn dat de bodem diepgaand en grootschalig is verstoord. Die aanwijzingen ontbreken hier.”

“Gezien de hoge archeologische verwachting voor het hele plangebied is een karterend en waarderend archeologisch vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven (conform protocol Proefsleuven KNA 4.1, de SIKB Leidraad proefsleuven en de richtlijnen van de gemeente Oirschot) noodzakelijk. Dit vervolgonderzoek dient plaats te vinden overal waar in het plangebied bodemingrepen plaatsvinden of mogelijk worden gemaakt door middel van het nieuwe bestemmingsplan. Hiermee kan de kwaliteit, aard, datering omvang en diepteligging van de mogelijk aanwezige archeologische waarden worden vastgesteld. Het vervolgonderzoek dient plaats te vinden aan de hand van een door het bevoegd gezag goedgekeurd programma van eisen en uitgevoerd te worden door een archeologisch bedrijf bevoegd tot het uitvoeren van archeologische opgravingen. Op basis van de uitkomsten van dit inventariserende vooronderzoek(en) beslist de gemeente of de archeologische waarden in voldoende mate zijn vastgesteld. Indien hierbij archeologische waarden worden aangetroffen, dienen deze veilig gesteld te worden door mogelijke planaanpassing en als dat niet mogelijk door het opgraven van de aanwezige archeologische resten. Het besluit hierover ligt bij de gemeente Oirschot.”¹⁵

¹⁵ Advies Archeologische Monumentenzorg 2019 – nr. 94, mevr. R. Berkvens (Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant), d.d. 17 juni 2019.

Literatuurlijst en gebruikte bronnen

Aarts, A.C. 2016. Oirschot Oude Grintweg 54. Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven. 's-Hertogenbosch. BAAC rapport A-15.0167.

Berendsen, H.J.A., 2008. Landschappelijk Nederland. De fysisch-geografische regio's. Assen.

Berkvens *et al.* 2011. Kempisch erfgoed in beeld. Een regionale erfgoedkaart voor de Kempen- en A2 gemeenten Bergeijk, Bladel, Eersel, oirschot, Reusel-De Mierden, Waalre, Valkenswaard, Cranendonck en Heeze-Leende. Eindhoven.

Blom, M.C./J.Y. Huis in 't Veld, 2003. Een inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van proefsleuven op plangebied 'De Notel', gemeente Oirschot (NB). ARC briefrapport 2003-52.

Feest, N.J.W. van der/D. Hagens 2017. Archeologisch bureau- en verkennend veldonderzoek, door middel van boringen Oude grintweg te Oirschot. Aeres Milieu projectnr. AM14206.

Geraeds, J.J.G. 2005: Archeologisch onderzoek Fietspad Oirschot-Boxtel. Grontmij Archeologische Rapporten 71.

Gheysen, K. 2004. Oirschot, Oude Enck. Archeologisch vooronderzoek. BILAN rapport 2004/70.

Hagens, D./L. Van Diepen, 2018. Archeologisch bureau- en verkennend veldonderzoek, door middel van boringen Peperstraat te Oirschot. Aeres Milieu projectnr. AM17317.

Verboom-Jansen, M. 2014. Een archeologisch bureauonderzoek en karterend inventariserend veldonderzoek door middel van boringen aan de Peperstraat te Oirschot. Geldermalsen. ARC rapport 2012-44.

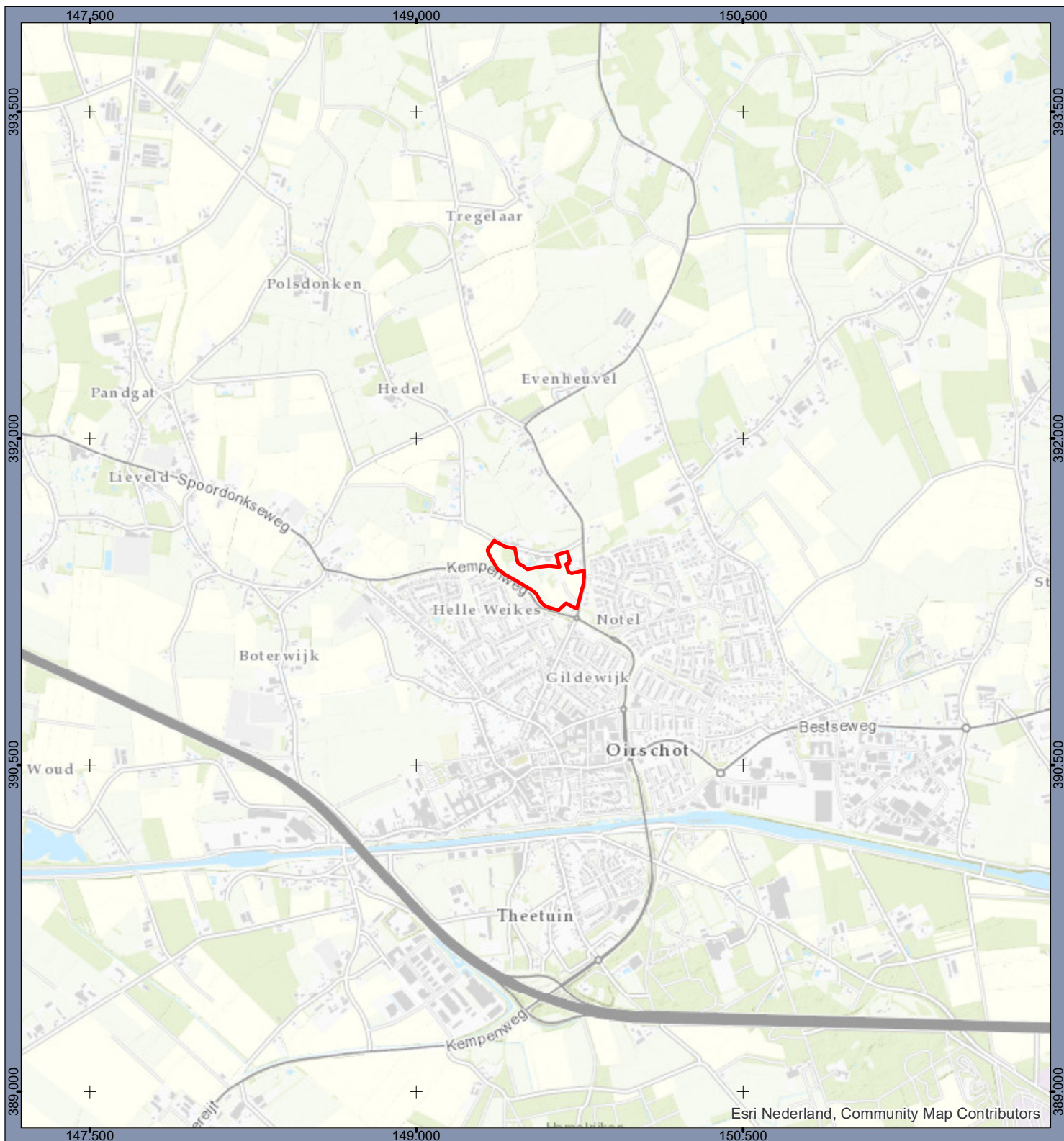
ahn.maps.arcgis.com

archis.cultureelerfgoed.nl

www.bodemloket.nl

www.topotijdreis.nl

Bijlage 1 – Locatie van het plangebied

Legenda

 Plangebied

Ligging locatie Ekerschot Oirschot

Opdrachtgever: Ruimte voor Ruimte
Projectnummer: 354086

SWECO

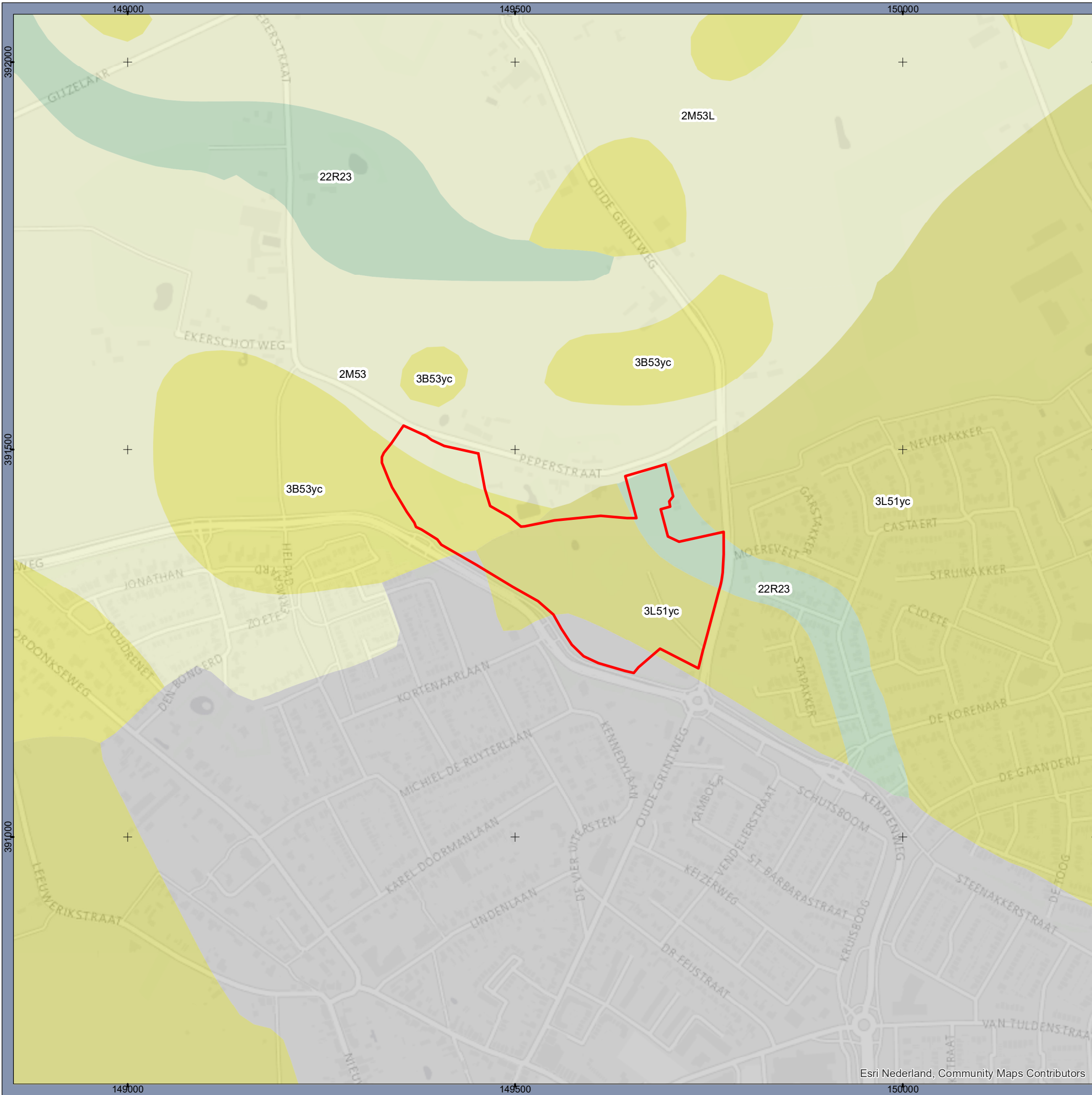
Status: Definitief
Datum: 13-5-2019
Schaal: 1:25.000
Formaat: A4

0 250 500 750 1.000 1.250 1.500 meter

© Sweco Nederland B.V. Alle rechten voorbehouden

Bijlage 2 – Geomorfologische kaart

Legenda

 Plangebied

Geomorfologische kaart Ekerschot Oirschot

Opdrachtgever: Ruimte voor Ruimte
Projectnummer: 354086

Status: Definitief
Datum: 13-5-2019
Schaal: 1:5.000
Formaat: A3

0 50 100 150 200 250 300 meter

© Sweco Nederland B.V. Alle rechten voorbehouden

SWECO

Bijlage 3 – Bodemkaart

Legenda

 Plangebied

Bodemkaart Ekerschot Oirschot

Opdrachtgever: Ruimte voor Ruimte
Projectnummer: 354086

Status: Definitief
Datum: 13-5-2019
Schaal: 1:5.000
Formaat: A3

0 50 100 150 200 250 300 meter

© Sweco Nederland B.V. Alle rechten voorbehouden

SWECO

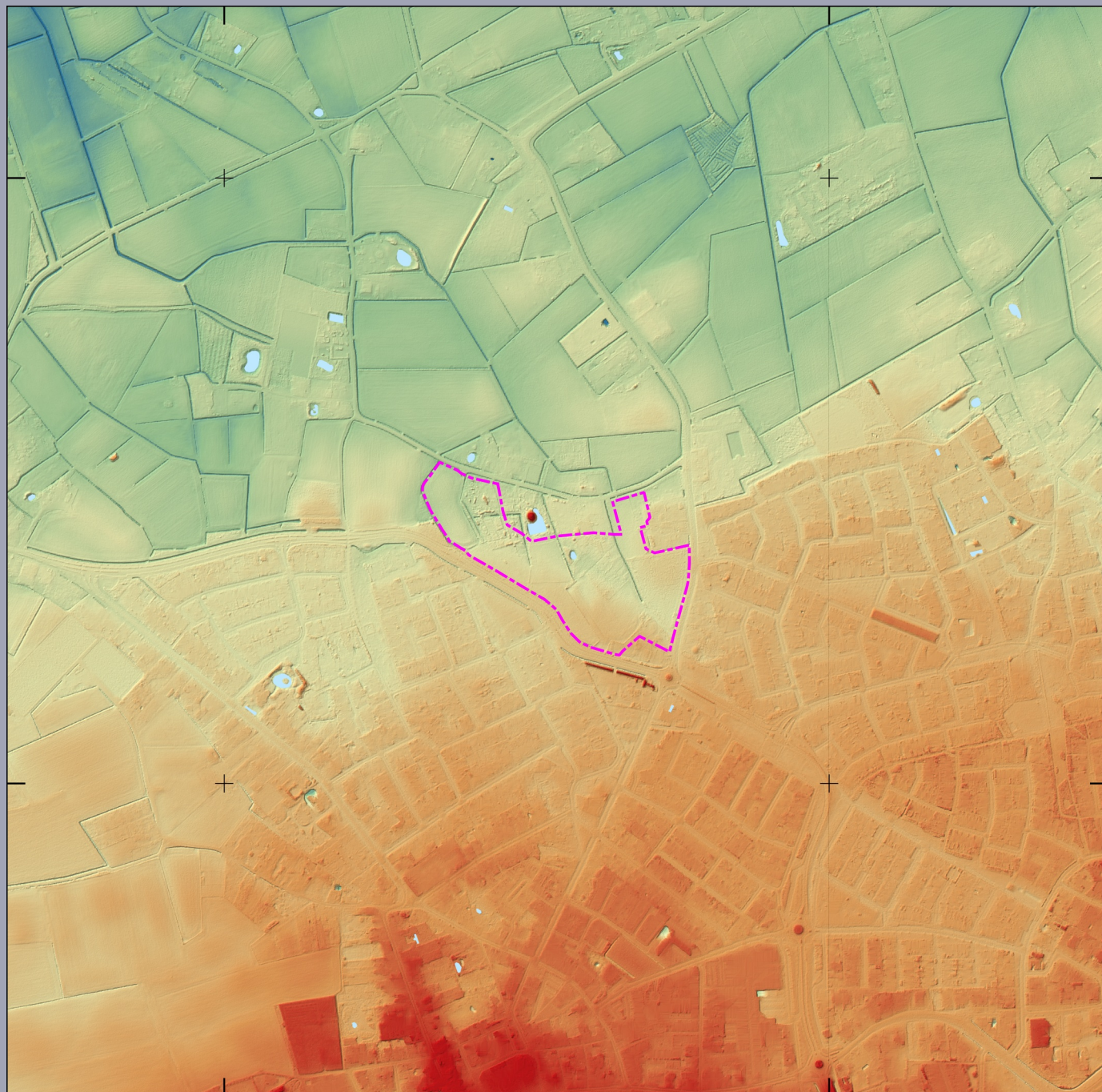
Bijlage 4 – AHN

149000.000

150000.000

392000.000

391000.000

Legenda

Maaiveldhoogte in m +NAP

- 11
- 12.5
- 14
- 15.5
- 17

AHN3 Ekerschot Oirschot

Opdrachtgever: Ruimte voor Ruimte
Projectnummer: 354086

SWECO

Status: Definitief
Datum: 13-05-2019
Schaal: 1:10000
Formaat: A4

0 200 400 600 800 m

Bijlage 5 – Archeologische beleidskaart

Bijlage 6 – Archeologische Inventarisatie (Archis)

Legenda

- Plangebied
- Vondstlocatie
- Onderzoeksmelding

Monumenten

- Terrein van archeologische betekenis
- Terrein van archeologische waarde
- Terrein van hoge archeologische waarde
- Terrein van zeer hoge archeologische waarde
- Terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd

Basiskaart archeologie Ekerschot Oirschot

Opdrachtgever: Ruimte voor Ruimte
Projectnummer: 354086

Status: Definitief
Datum: 13-5-2019
Schaal: 1:7.500
Formaat: A4

SWECO

0 75 150 225 300 375 450 meter

© Sweco Nederland B.V. Alle rechten voorbehouden